КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА У НАСТАВИ ИСТОРИЈЕ

Шеста београдска гимназија

1. Основна полазишта

Оцењивање у настави Историје заснива се на јасним, унапред познатим и мерљивим критеријумима. Критеријуми су непосредно повезани са циљевима учења, исходима и активностима ученика, а формулисани су тако да буду разумљиви ученицима и родитељима. Општи принцип је да критеријуми буду **обухватни, једноставни, прецизни и разумљиви**, као што је предвиђено достављеним општим оквиром.

У настави Историје оцена не треба да представља само меру количине запамћених чињеница. Она треба да покаже у којој мери ученик:

- познаје и разуме историјске чињенице и процесе;
- правилно користи историјску хронологију и простор;
- повезује узроке, ток и последице историјских појава;
- пореди историјске појаве и процесе;
- повезује општу и националну историју;
- повезује прошлост и садашњост;
- користи и тумачи историјске изворе;
- чита и користи историјску карту;
- повезује политичке, економске, друштвене, научне и културне појаве;
- примењује знање у новој ситуацији;
- аргументовано образлаже своје ставове;
- самостално закључује и критички размишља.

Критеријуми се ученицима представљају пре активности која се оцењује, како би ученик унапред знао шта се од њега очекује.

---

2. Посебан принцип оцењивања историјског мишљења

У сваком усменом и писменом одговарању, када природа питања то омогућава, ученик треба да покаже способност сагледавања:

1. Једног простора кроз време

Ученик прати промене на одређеном простору кроз различите историјске периоде.

На пример:

- развој једне државе кроз више периода;
- промене граница;
- промене политичког система;
- развој привреде и друштва;
- промене културе и образовања.

2. Два простора у једном времену

Ученик истовремено сагледава два различита простора или друштва у истом историјском тренутку.

На пример:

- Србија и Европа;
- Византија и Западна Европа;
- Османско царство и Хабзбуршка монархија;
- Европа и Америка;
- различите цивилизације у истом периоду.

Ово није додатни захтев који се поставља само ученицима за највишу оцену, већ **један од основних принципа развијања историјског мишљења**.

---

3. Повезивање и примена знања

Посебна вредност при оцењивању даје се способности ученика да повезује знања.

Очекује се успостављање паралела између:

Опште и националне историје

Ученик уме да историју Србије и српског народа постави у шири европски и светски контекст.

Прошлости и садашњости

Ученик препознаје историјско наслеђе, дугорочне последице историјских процеса и њихов значај за савремени свет.

Узрока и последица

Ученик не наводи само шта се догодило већ објашњава **зашто** се нешто догодило и **до чега је довело**.

Историјског извора и његовог тумачења

Ученик разликује оно што извор непосредно сведочи од закључка који се на основу њега изводи.

Политике и економије

Ученик препознаје међусобну условљеност политичких и економских процеса.

Политике, економије и науке, уметности и просвете

Историјске процесе сагледава као повезану целину, а не као одвојене области.

---

4. Историја као историја целокупног људског друштва

У оцењивању се не ограничава појам историје на политичке догађаје, ратове, владаре и државе.

Наука је део историје и свака научна област има своју историју.

Зато ученик треба да буде оспособљен да препозна и објасни историјски значај развоја:

- медицине;
- технике и технологије;
- агрономије;
- природних и друштвених наука;
- саобраћаја;
- комуникација;
- просвете и образовања.

Исто важи и за уметност. Историјски се посматрају:

- књижевност;
- музика;
- сликарство;
- вајарство;
- архитектура;
- позориште;
- балет;
- филм.

Спорт је такође део историје и може се посматрати у контексту друштвених, културних, економских и политичких процеса.

Ово значи да се од ученика, када је то примерено наставној теми, очекује да препозна везу између историјског периода и развоја науке, уметности, просвете, технологије, спорта и свакодневног живота.

---

5. Главне димензије оцењивања

Оцењивање се заснива на следећим основним димензијама:

Димензија	Шта се оцењује
Историјско знање и разумевање	познавање чињеница, личности, појава, процеса и појмова и разумевање њиховог значаја
Хронолошко мишљење	смештање догађаја у време, разумевање трајања и следа процеса
Просторно мишљење	познавање простора и способност коришћења историјске карте
Повезивање и поређење	повезивање различитих историјских појава и поређење простора, друштава и периода
Узрочно-последично мишљење	препознавање и објашњавање узрока, тока и последица
Рад са историјским изворима	препознавање, анализа, критичко читање и тумачење извора
Примена знања	употреба стеченог знања у новој или проблемској ситуацији
Аргументовање	образлагање ставова историјским чињеницама и доказима
Историјска перспектива	разумевање појава у контексту времена у којем су настале
Самосталност и критичко мишљење	самостално закључивање, процена и повезивање информација
Комуникација	јасно, прецизно и логично усмено и писмено изражавање

---

6. Општи дескриптори оцена 1–5

Оцена 5 – одличан

Ученик **сигурно, систематично и самостално** познаје и разуме историјске чињенице, појаве и процесе.

Не задржава се на репродукцији већ:

- повезује узроке, ток и последице;
- повезује један простор кроз време;

- пореди два простора у истом времену;
- успешно повезује општу и националну историју;
- успоставља везе између прошлости и садашњости;
- повезује политику, економију, друштво, науку, просвету и уметност;
- самостално анализира и тумачи историјске изворе;
- сигурно користи историјску карту;
- примењује знање у новим ситуацијама;
- аргументовано образлаже закључке;
- користи прецизну историјску терминологију.

Одговор је целовит, логичан, самосталан и показује развијено историјско мишљење.

Оцена 4 – врло добар

Ученик веома добро познаје и разуме градиво.

Уме да:

- објасни најважније историјске процесе;
- повеже узроке и последице;
- изврши основно поређење различитих простора и периода;
- повеже националну и општу историју;
- користи историјску карту;
- анализира једноставније историјске изворе;
- примени знање у познатој или умерено измењеној ситуацији;
- успостави више значајних међупредметних и историјских веза.

Може показати мање пропусте или повремено несигурност у сложенијем повезивању, али они **не нарушавају суштинско разумевање**.

Оцена 3 – добар

Ученик познаје основне чињенице, појмове, личности и процесе и показује њихово основно разумевање.

Уме да:

- правилно наведе главне догађаје;
- их временски и просторно одреди;
- препозна основне узроке и последице;
- направи једноставнију паралелу;
- повеже градиво са основним знањима из других области;

- уз мању помоћ користи историјску карту или извор;
- примени знање у типичној ситуацији.

Одговор може бити непотпун или мање систематичан, али показује **суштинско разумевање основног градива**.

Оцена 2 – довољан

Ученик препознаје и репродукује **основне чињенице и појмове**, али показује ограничено разумевање њихових веза.

Може:

- да наведе најосновније чињенице;
- да препозна значајне личности и догађаје;
- да уз помоћ одреди основни хронолошки или просторни оквир;
- да препозна неке узроке или последице;
- да уз значајну помоћ користи карту или историјски извор.

Има тешкоћа у повезивању, поређењу и примени знања.

Оцена 1 – недовољан

Ученик не показује минималан ниво знања и разумевања предвиђен исходима.

Не успева да:

- препозна основне историјске чињенице и појмове;
- правилно временски и просторно одреди основне догађаје;
- објасни основне узроке и последице;
- повеже основне чињенице;
- користи историјску карту или извор ни уз неопходну подршку.

Одговори су углавном нетачни, неповезани или показују недовољно разумевање градива.

---

7. Критеријуми за усмено одговарање

При усменом одговарању оцењују се:

1. **тачност и обим знања;**

2. **разумевање историјских процеса;**
3. **хронолошко и просторно одређивање;**
4. **један простор кроз време;**
5. **два простора у једном времену;**
6. **узрочно-последичне везе;**
7. **повезивање опште и националне историје;**
8. **повезивање прошлости и садашњости;**
9. **повезивање политике, економије, науке, просвете и уметности;**
10. **примена знања;**
11. **аргументовање и самостално закључивање;**
12. **употреба историјске терминологије.**

За више оцене од ученика се очекује све већи степен **самосталности, повезивања и примене**, а не само већи број репродукованих чињеница.

---

8. Критеријуми за писмене провере знања

Писмена провера треба да садржи различите типове задатака, тако да не проверава само памћење.

Препоручују се задаци који захтевају:

- препознавање и репродукцију чињеница;
- хронолошко рећање;
- рад са историјском картом;
- повезивање узрока и последица;
- поређење два простора;
- праћење једног простора кроз време;
- повезивање опште и националне историје;
- анализу историјског извора;
- тумачење података;
- повезивање различитих области историје;
- примену знања у новом примеру;
- аргументовано образлагање.

Тако се постепено прелази од **„знам“ → „разумем“ → „повезујем“ → „примењујем“ → „закључујем“**.

---

9. Рад са историјским изворима

Ученик треба да буде оспособљен да:

- препозна врсту извора;
- одреди време и простор на који се извор односи;
- идентификује аутора или порекло извора када је могуће;
- издвоји информације које извор пружа;
- разликује чињеницу од интерпретације;
- уочи перспективу и могућу пристрасност;
- повеже извор са историјским контекстом;
- упореди више извора;
- изведе закључак;
- аргументује закључак подацима из извора и претходно стеченим знањем.

---

10. Историјска карта као обавезан део историјске писмености

Историјска карта не треба да буде само средство за проверу „покажи где се нешто налази“.

Од ученика се постепено очекује да:

За оцену 2

препозна основне просторе, државе и географске појмове.

За оцену 3

правилно лоцира важне просторе и повеже их са историјским догађајима.

За оцену 4

користи карту за објашњавање историјских процеса, промена граница и односа међу државама.

За оцену 5

самостално **чита, тумачи и користи карту као историјски доказ**, повезујући простор са политичким, економским, војним и друштвеним процесима.

Овим се историјска карта поставља тамо где јој је место — не као споредна активност, већ као један од начина **историјског мишљења**.

---

11. Презентације и пројектни/истраживачки рад

Оцењују се:

- историјска тачност;
- разумевање теме;
- избор и коришћење извора;
- способност повезивања различитих области;
- структура и логика рада;
- самосталност;
- аргументовање;
- квалитет презентације;
- способност одговарања на питања;
- оригиналност тамо где је примерена;
- допринос сваког члана групе.

Критеријуми за процес и продукт рада треба да буду унапред дефинисани, што је у складу са општим смерницама за оцењивање групног и пројектног рада.

---

12. Групни рад

Код групног рада не оцењује се само коначни производ групе.

Посебно се прати:

- квалитет и количина ангажовања појединца;
- преузимање одговорности;
- допринос заједничком циљу;
- сарадња;
- поштовање других чланова;
- решавање проблема и конфликата;
- квалитет индивидуалног дела рада;
- учешће у презентацији;
- способност образлагања сопственог доприноса.

Ово је важно јер **добар групни производ не сме аутоматски значити да су сви чланови остварили исти ниво постигнућа**.

---

13. Уложени труд, активност и напредовање

Труд и напредовање треба посматрати као важан елемент формативног праћења, али их не треба мешати са самим нивоом усвојености наставног садржаја.

Прате се:

- редовност рада;
- припремљеност;
- активност;
- постављање смислених питања;
- прихватање и примена повратне информације;
- самосталност;
- истрајност;
- напредовање у односу на претходни ниво;
- допринос раду одељења и групе.

Овакав приступ је у складу са достављеним материјалом, који труд, напредак, презентовање и допринос групном раду препознаје као аспекте који се могу посебно пратити.

---

14. Принцип одређивања коначне оцене

Када се користи бодовање, укупан број поена треба унапред дефинисати, а затим оцену израчунати према јасној шеми. При томе појединачни критеријум не треба да има несразмерно велики удео у односу на остале.

Код сложенијих задатака може се користити рубрика, на пример:

Критеријум	Удео
Историјско знање и разумевање	25%
Хронолошко и просторно мишљење	15%
Повезивање и поређење	20%
Извори и историјска карта	15%
Примена и аргументовање	20%
Историјска терминологија и јасноћа изражавања	5%

Напомена: ови проценти представљају предложену структуру за сложене провере и могу се прилагођавати конкретном задатку. Суштина је да највећу тежину имају **разумевање, повезивање и примена**, а не пуко памћење.

---

15. Посебна напомена о програмима различитих смерова

Критеријуми су **јединствени за наставу Историје**, док се садржаји и сложеност примера прилагођавају наставном програму.

У Шестој београдској гимназији Историја се реализује у:

- **природно-математичком смеру – 3 године**;
- **друштвено-језичком смеру – 4 године**.

Разлика у броју година не треба да значи разлику у основним принципима оцењивања. У оба случаја ученик треба да развија **историјско мишљење, хронолошку и просторну оријентацију, способност повезивања, анализу извора и примену знања**, с тим што се дубина и обим очекивања прилагођавају програму и узрасту.

Највиша оцена није награда за највећи број запамћених података, већ за највиши ниво разумевања и самосталног историјског мишљења.

Ученик који постиже највиши ниво треба да уме да одговори не само на питања:

Шта се догодило? Када? Где? Ко? већ и:

Зашто се догодило? Како се одвијало? Које су последице? Како се то разликовало у другом простору? Како се тај простор мењао кроз време? Како се то повезује са српском и општом историјом? Какву улогу су имали економија, политика, наука, уметност и друштво? Шта нам о томе говоре историјски извори? Шта од тога има значај за разумевање садашњости?